

Маркіян Бем
Іван Городиський
Марта Левицька

«МЕДІА, КОНФЛІКТ ТА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ»

Проект реалізується за підтримки Посольства Великобританії в Україні

Зміст

1. Зміст оприлюдненої інформації. Що є персональними даними.....	0
2. Поняття персональних даних. Види. Обробка персональних даних. Персональні дані та конфіденційна інформація.....	0
3. Правове регулювання обробки персональних даних в діяльності журналістів.....	0
4. Критерії співвідношення права на свободу вираження поглядів та права на повагу до приватного життя в медіа-діяльності при поширенні інформації, що містить персональні дані.....	0
Висновки.....	0
Додаток I. Узагальнення позицій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо порушень законодавства України про захист персональних даних в діяльності медіа при висвітленні конфлікту на Сході України.....	0
Додаток II. Оцінка поширення в медіа публікації Служби Безпеки України персональних даних колишніх співробітників, які зрадили присязі з точки зору стандартів діяльності медіа та захисту персональних даних.....	0

1. Зміст оприлюдненої інформації. Що є персональними даними.

Журналістська діяльність із висвітлення подій, пов'язаних із конфліктом на сході України є не лише суспільно важливим, але й дуже відповідальним процесом. Така діяльність, може не тільки задовольняти суспільну потребу у отриманні об'єктивної інформації про конфлікт, а й створювати ризики як життю і здоров'ю окремих осіб, так і для суспільства в цілому. Однією із найскладніших проблем діяльності ЗМІ з висвітлення конфліктів є поширення інформації, яка містить персональні дані зокрема, учасників конфлікту з обох сторін, цивільних осіб, представників органів влади, потерпілих від конфлікту, осіб, які вчинили чи підозрюються у вчиненні злочинів в ході цього конфлікту тощо.

Оприлюднення такої інформації зазвичай тягне за собою певний ступінь втручання в їх право на приватність. Серйозність такого втручання визначається цілою сукупністю факторів, в тому числі, залежить від якості та форми подачі такої інформації, обставин її отримання, підстав її поширення, надійності, точності та достовірності та ін. Від дотримання чи недотримання цих факторів, своєю чергою, залежить допустимість висвітлення інформації, яка містить персональні дані і стандартів, які повинні бути дотримані при її поширенні. Відповідно, при висвітленні конфліктів, особливо важливим є розуміння ключових стандартів роботи з персональними даними в журналістській діяльності.

Це обумовлено ще однією особливістю медіа-діяльності: її результати швидко доносяться до якнайширшої аудиторії, тому невеликий прорахунок може призвести до непередбачуваних негативних наслідків. Особливо це стосується висвітлення інформації щодо конфлікту, яка зазвичай носить чутливий характер і здатна з легкістю розпалювати почуття ненависті та ворожнечі як щодо груп осіб, так і до окремих індивідів, у випадку поширення персональних даних.

Це дослідження здійснювалося з *метою* вироблення рекомендацій щодо захисту персональних даних в медіа-діяльності в умовах конфлікту, ґрунтуючись на фактах порушень, які мали місце при висвітленні конфлікту на сході України у 2014-2016 рр., в тому числі таких, як:

- поширення списків «зрадників», а саме працівників тих чи інших державних органів (їх відповідних підрозділів), що у зв'язку з анексією Криму та конфлікту на Сході України, начебто перейшли на сторону ворога;

- поширення списків осіб, що нібито не виконали наказ та без дозволу покинули військові частини/підрозділи, де вони проходили службу до анексії Криму та розгортання конфлікту на сході України;

- поширення персональних даних осіб, що брали участь в тих чи інших заходах,

наприклад мітингах, що, наприклад, носили, на думку авторів, антиукраїнський характер;

- поширення інформації щодо осіб, у зв'язку з мобілізацією, напр., осіб, які підлягають призову, яким не змогли вручити повістку або нібито вручили повістку, однак вони нібито ухиляються від проходження військової служби;

- розкриття інформації (особисті дані, фотографії та відеозаписи допитів чи інших процесуальних дій) щодо осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, пов'язаних з конфліктом на сході України, що супроводжується яскравими заголовками сенсаційного характеру;

- оприлюднення особистої інформації про осіб (напр., бійців окремих добровольчих батальйонів) з матеріалів розпочатого щодо них кримінального провадження;

- оприлюднення інформації щодо поранених чи загиблих осіб в ході конфлікту та їхніх персональних даних.

Найчастіше, такого роду інформація оприлюднюється не просто в рамках одного матеріалу, а в декількох інколи послідовних статтях одного і того ж Інтернет ресурсу чи друкованого видання. Наприклад, у одній статті дається формальний перелік осіб-учасників певного заходу, а в наступній під час опису тих же подій, ці учасники, без зазначення їх особистих даних, оціночно характеризуються як сепаратисти та ін.

Аналіз цих випадків, дозволяє виділити і категорії персональних даних, які найчастіше поширюються в медіа. Зазвичай, цей перелік включає прізвище, ім'я, та по батькові, дату народження, адресу, фотозображення, відео зйомку за участю особи, та іншу додаткову інформацію в залежності від змісту певного матеріалу. Інколи, можуть оприлюднюватися також офіційні документи (їх фотокопії), які містять дані щодо цих осіб.

Як вже йшла мова вище, оприлюднення такої інформації, несе високий ризик негативних наслідків для тих, кого вона стосується. Тому очевидно є потреба дослідження проблем, які пов'язані з поширенням персональних даних в процесі медіа-діяльності при висвітленні конфліктів та співвідношенням права на свободу вираження поглядів та права на повагу до приватного життя. Це дослідження буде ґрунтуватися, в першу чергу, на міжнародних та європейських правових стандартах захисту персональних даних (в т.ч., практиці Європейського суду з прав людини) та прецедентах, які мали місце як в ході конфлікту на Сході України, так і в ході інших ситуації конфліктів в суспільстві (вчинення злочинів, поширення інформації, що має негативні наслідки тощо).

Також слід зазначити також, що вказані нижче правила є загальними як для медіа-діяльності з висвітлення конфлікту, так і в нормальних умовах. У цьому зв'язку варто наголосити, що незалежно від контексту журналісти повинні вживати заходів, спрямованих на те, щоб гарантувати дотримання права особи на повагу до особисто та сімейного життя.

2. *Поняття персональних даних. Види. Обробка персональних даних.*

Персональні дані та конфіденційна інформація.

Проблема термінологічного та розуміння поняття «персональні дані» є однією із найскладніших при роботі в цій сфері. Ті визначення, які містяться в національних та міжнародних документах, що в основному вони збігаються. Наприклад, в Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р., це р визначається як: **«будь-яка інформація, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, що може бути конкретно визначеною»**. В Законі України «Про захист персональних даних» персональні дані визначаються як **«відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована»**. Таке розуміння є достатньо лаконічним та чітким та відповідає існуючим міжнародним підходам до розуміння цього поняття.

Ключовим у вищенаведеному визначенні також є поняття «ідентифікованої особи або особи, яка може бути ідентифікована». У зв'язку з цим слід зазначити, що ідентифікованою особою вважається, якщо її можна безпомилково виділити серед інших. Зазвичай для того, щоб вважати особу ідентифікованою, необхідні її ім'я, прізвище, по батькові та реквізити документа, що посвідчує особу/цифровий номер, що присвоюється особі (наприклад, ідентифікаційний номер фізичної особи). Однак, за певних умов наявність меншої кількості інформації чи певного об'єму іншої інформації є достатніми для того, щоб ідентифікувати особу. Також фотографія особи чи відеозапис з участю особи є інформацією достатньою, для того щоб ідентифікувати особу.

Важливим моментом є також характер даних про особу, що оприлюднюються. Так, чим більш чутливими є дані, тим більшим буде ступінь втручання в право особи на повагу до її приватності. Саме тому, із загального переліку персональних даних виділяються спеціальні, чутливі категорії персональних, до яких відносяться персональні дані про:

- расове або етнічне походження;
- політичні, релігійні або світоглядні переконання;
- членство в політичних партіях та професійних спілках;
- засудження до кримінального покарання;
- дані, що стосуються здоров'я, статевого життя, а також біометричні або генетичні дані.

Причиною виділення вказаних даних є, з одного боку, вищий ступінь їх значення для суб'єкта персональних даних, а з іншого те, що зачасти розкриття такого характеру інформації про особу може слугувати причиною для її дискримінації чи переслідування за такою ознакою.

Метою виділення вказаних персональних даних в окрему групу є створення для них особливого режиму обробки. Так, вказані міжнародні документи та Закон передбачають, що зазначені категорії даних щодо особи повинні оброблятися лише в певних чітко обмежених ситуаціях, коли це є дійсно необхідним. Вичерпний перелік таких ситуацій визначено вказаними документами.

Також закон передбачає ще один важливий термін, а саме – *обробка персональних даних*. Згідно із Законом – це «будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем».

Відтак, оприлюднення журналістами будь-якого матеріалу, що містить персональні дані розглядатиметься в розумінні Закону як їх обробка.

Слід також звернути увагу, що в національному законодавстві є низка положень щодо доступу до персональних даних особи третіх осіб та їх поширення. Такі норми законодавства зазвичай пов'язані із належністю персональних даних до конфіденційної інформації (тобто фактично інформації щодо приватного життя особи). У цьому зв'язку варто зазначити, що з огляду на наведені нижче положення законодавства та практики Європейського суду з прав людини та за умови їх дотримання наявність/відсутність у персональних даних статусу конфіденційної інформації відіграє доволі незначну роли при вирішенні питання щодо оприлюднення журналістами певної інформації щодо особи (персональних даних).

3. Правове регулювання обробки персональних даних в діяльності журналістів.

В законодавстві питання щодо роботи журналістів з персональними даними регламентуються Конституцією України, Цивільним Кодексом, Законом України «Про захист персональних даних», Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», Законом України «Про інформаційні агенства», Законом України «Про телебачення та радіомовлення» та ін.

Відповідно до частин 1 та 2 ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

При цьому відповідно до ст. 34 Основного Закону кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Згідно з рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України (від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012) положення частини першої статті 32 та частини третьої статті 34 Конституції України перебувають у системному взаємозв'язку і передбачають як недопустимість порушення права людини на недоторканність особистого та сімейного життя, так і реалізацію особою права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації.

Так, згідно зі ст. 3 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», преса не може бути використана, серед іншого, для втручання в особисте і сімейне життя особи, крім випадків, передбачених законом; завдання шкоди честі і гідності особи; розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його представника.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про інформаційні агентства» інформаційні агентства не мають права у своїх матеріалах розповсюджувати інформацію, яка ущемляє законні права й інтереси громадян; давати оцінку щодо винуватості осіб у вчиненні кримінального правопорушення; вказувати на особу, яка ніби вчинила кримінальне правопорушення до рішення суду; розголошувати дані, що є інформацією з обмеженим доступом, крім випадків, визначених законом.

Згідно з частиною 2 ст. 6 Закону «Про телебачення та радіомовлення» не допускається використання телерадіоорганізацій для: поширення відомостей, що становлять державну таємницю, або іншої інформації, яка охороняється законом; поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи. Також згідно зі ст. 59 вказаного Закону телерадіоорганізація зобов'язана не поширювати матеріали, які порушують презумпцію невинуватості підозрюваного, обвинуваченого або упереджують рішення суду; не розголошувати інформацію про приватне життя громадянина без його згоди, якщо ця інформація не є суспільно необхідною. Схожі зобов'язання також покладено ст. 60 цього Закону на працівників телерадіоорганізацій.

Низка важливих положень щодо роботи журналістів з персональними даними міститься, також, і в Цивільному Кодексі.

Так, згідно з частиною 1 ст. 308 Кодексу фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи, а в разі її смерті - за згодою осіб, визначених частиною 4 ст. 303 цього Кодексу. Однак згідно з частиною 3 зазначеної статті, фотографія може бути розповсюджена без дозволу фізичної особи, яка зображена на ній, якщо це викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб.

Згідно зі ст. 301 Кодексу фізична особа має право на особисте життя. Фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб. Фізична особа має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя. Однак згідно з ст. 302 Кодексу фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. Збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і винятково в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Аналіз вказаних положень дозволяє зробити висновок, що ці нормативно-правові акти не встановлюють жодних обмежень щодо роботи журналістів з персональними даними **за умови дотримання прав такої особи, а саме – права на повагу до приватного життя, честі та гідності.**

Аналогічні положення викладено і в Законі України «Про захист персональних даних». Сам Закон встановлює доволі жорсткі, як для журналістів, правила обробки персональних даних. Однак, Законом передбачено певні види обробки персональних даних, на які не поширюється його дія. Так, згідно з пунктом 2 частиною 2 ст. 25 Закону: «дозволяється обробка персональних даних без застосування положень цього Закону, якщо така обробка здійснюється виключно для журналістських та творчих цілей, за умови забезпечення балансу між правом на повагу до особистого життя та правом на свободу вираження поглядів».

Таким чином, **за звичайних умов журналістська діяльність не потрапляє в сферу дії Закону.** Однак, якщо втручання в право особи на повагу до приватного життя внаслідок обробки її персональних даних журналістами є *надмірним* у порівнянні з суспільним інтересом до висвітленої інформації (персональних даних особи) чи її суспільною вагою, можуть підніматися питання додержання законодавства про захист персональних даних. У такому випадку оприлюднення персональних даних повинно відповідати цілій низці положень Закону, що у випадку журналістської діяльності є доволі складним завданням і у більшості випадків поширення персональних даних за умови недотримання вказаного балансу тягтиме за собою порушення Закону, а відтак, і передбачену цим та іншими

законами цивільну, адміністративну чи кримінальну відповідальність.

Відтак, дотримання вказаного балансу (між правом особи на повагу до її приватного життя та правом на свободу висловлювання поглядів) є одним з ключових при вирішенні питання щодо того, чи слід оприлюднювати ту чи іншу інформацію, зокрема і персональні дані, щодо подій, пов'язаних з конфліктом на сході України.

Законодавство, як зазначалося вище, лише встановлює вказані межі та зобов'язує дотримуватися низки стандартів в ході журналістської діяльності, які повинні посприяти дотриманню вказаного балансу (наприклад, подавати лише об'єктивну, достовірну та перевірену інформацію).

Однак, саме журналісти в ході виконання своїх професійних обов'язків повинні приймати рішення, якими визначатиметься, де проходить межа між правом громадськості на отримання інформації та правом інших на повагу до їх приватного життя. Саме на них лежить першочерговий обов'язок захисту осіб від будь-якого втручання в їх приватне життя. Вибір, який вони роблять у цьому відношенні повинен базуватися на чинному законодавстві та правилах професійної етики.

Хоч національне законодавство і не надає деталей щодо умов дотримання вказаного балансу, дане питання неодноразово поставало та детально розкривалося в рішеннях Європейського суду з прав людини. Аналіз практики Суду вказує на те, що питання дотримання вказаного балансу найчастіше постає у двох випадках.

По-перше, це оприлюднення журналістами матеріалу, що містить певні, зазвичай оціночні судження, що можуть завдати шкоди репутації особи. Саме даної теми стосуються більшість рішень Європейського суду щодо України («Ляшко проти України», «Українська Прес-група проти України», «Газета «України Центр» проти України», «Редакція газети «Правовое дело» та «Штекель проти України», «Українська Прес-група проти України», «Салов проти України», «Марченко проти України», «Мирський проти України»). Суд неодноразово наголошував, що у такому випадку оприлюднена інформація не повинна завдавати шкоди репутації та правам інших осіб. Для цього необхідне дотримання низки правил.

1. Повинен існувати суспільний інтерес (зацікавлення) в поширенні такої інформації.

2. Поширюючи таку інформацію, журналісти повинні діяти добросовісно, ґрунтувати свої матеріали на точній фактичній базі, надавати точну та надійну інформацію.

Також, у своїй практиці Суд розрізняє факти та оціночні судження. Якщо існування фактів може бути підтвержене, то правдивість оціночних суджень, з правової точки зору, не піддається доведенню. Вимога довести правдивість оціночних суджень є нездійсненною і порушує свободу висловлення думки як таку, що є фундаментальною

частиною права, яке охороняється ст. 10 Європейської Конвенції з прав людини.

Справа «Лінгенс проти Австрії проти Німеччини» (Lingens v. Austria), 1986 р.

Фабула справи: у цій справі мова йшла про засудження заявника за критику керівника правлячої партії за його толерантність до представників нацистської адміністрації в правлячих колах Австрії. Зокрема, у своїй статті він охарактеризував поведінку канцлера як «неморальну», фактично звинувачував його в опортунізмі.

Рішення Суду: Суд констатував порушення прав заявника, гарантованих ст. 10 Конвенції. При цьому Суд наголосив, що ставлення австрійців та канцлера до участі колишніх нацистів у правлінні державою було широко обговорюваною темою.

При цьому, навіть коли мова йде про оціночне судження, воно згідно з практикою Суду повинне бути підкріплено достатньою фактичною базою.

3. Суд зазначав, що свобода висловлювання на політичну тематику, що становить загальний інтерес, є набагато ширшою в порівнянні з іншими темами. Як наголосив Суд «межа допустимої критики щодо політика, який виступає у своїй публічній якості, є ширшою ніж щодо приватної особи»¹.

4. При дотриманні умов частини 2 ст. 10 Європейської Конвенції з прав людини², право вільно передавати інформацію поширюється не лише на «інформацію» та «ідеї», які сприймаються сприятливо або вважаються необразливими чи нейтральними, але й такі, які ображають, шокують чи викликають стурбованість³.

5. Ст. 10 захищає не лише суть висвітлених ідей та інформації, але також і форму, в якій вони надані. Журналістська свобода передбачає також використання висловлювань, деякою мірою перебільшених або, навіть, провокаційних⁴ та ін.

По-друге, це ситуації, пов'язані із розкриттям журналістами персональних даних, тобто надання ними фактичної та достовірної інформації про особу. Як вже зазначалося вище, заборони для медіа поширювати персональні дані, однак, при цьому, журналісти повинні дотримуватися балансу між правом на свободу висловлення поглядів, правом

---

¹ Див. вищенаведене рішення у справі «Лінгенс проти Австрії».

² «2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.»

³ Див. рішення у справі «Хендісайд проти Об'єднаного Королівства» 1976 р. (Handyside v. the United Kingdom, of 7 December 1976, Series A, No. 24, p. 23, § 49)

⁴ Див. рішення у справі «Прагер і Обершлік проти Австрії» (Prager and Oberschlick v. Austria (no. 1), of 26 April 1995, Series A, № 313, p. 19, § 38)

громадськості отримувати інформацію та правом кожної особи, якої така інформація стосується, на повагу до її приватного життя.

Саме у цю категорію потрапляють всі зазначені вище ситуації, пов'язані із поширенням журналістами інформації щодо конфлікту на сході України. Дуже часто, публікації, які висвітлювали конфлікт містила мінімум оціночних суджень, складалася в основному з фактичних (в т.ч. і персональних) даних щодо певних осіб, які з великим ступенем ймовірності є актуальними та правдивими. Більш того, видається очевидним, що як не всю, то більшу частину такої інформації було отримано від державних органів влади, що в черговий раз підтверджує її достовірність.

У цьому зв'язку постає низка запитань, а саме:

-чи було необхідним поширення всієї чи частини такої інформації; чи було журналістами, які оприлюднили вказані матеріали, правильно зважено конкуруючі інтереси – права особи на повагу до приватного життя та права громадськості на отримання суспільно вагомої інформації;

-якими критеріями слід керуватися при вирішенні того, чи слід поширювати персональні дані, і якщо так, то які та в якому об'ємі;

-чи є той факт, що персональні дані було розкрито державним органом законною підставою для подальшого поширення інформації журналістами.

Водночас, ці питання постають не тільки по відношенню до діяльності медіа з висвітлення конфлікту на Сході України. Вони неодноразово розглядалися Європейським судом, який визначив чіткі критерії, якими слід керуватися при вирішенні питання щодо оприлюднення персональних даних особи в ході медіа-діяльності, в тому числі, при висвітленні конфліктів.

Перш за все слід зазначити, що дані питання розглядаються Європейським судом у зв'язку зі скаргами на порушення двох положень, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод – статті 8 та 10 Конвенції⁵.

---

⁵ Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Інколи, коли мова йде про поширення інформації чи документів щодо особи, наприклад, з матеріалів порушеного щодо неї кримінального провадження (зазвичай така інформація конфіденційна та поширюється виключно зі згоди слідчого, в чиєму провадженні перебуває справа), до вказаного переліку може приєднуватися і стаття 6 Конвенції, що суттєво ускладнює процедуру зважування конкуруючих інтересів.

Справа «Бедат проти Швейцарії» [GC], (no. 56925/08, 29 mars 2016)

Фабула: У вказаній справі заявник написав та опублікував статтю про хід кримінального провадження щодо М.Б., який керуючи автомобілем, збив одинадцять пішоходів, троє з яких загинули, а восьмеро отримали серйозні травми. У вказаній статті він надав короткий опис трагедії, після чого детально виклав хід допиту М.Б. в ході кримінального провадження. Також в статті було опубліковано листи М.Б. до слідчого судді, в яких було викладено низку прохань особистого характеру (дати чашку для кави, трохи шоколаду, повернути годинник та ін.) та щодо зміни адвоката. Копії вказаних документів було загублено одним з учасників провадження і в подальшому передано заявнику. У зв'язку з оприлюдненням вказаної інформації заявника було засуджено до штрафу (4000 фр.).

Рішення Суду. У рішенні Великої Палати у справі *Bedat v. Switzerland* Суд узагальнив правила, якими слід керуватися при вирішенні питання щодо того, чи правомірно було оприлюднено ту чи іншу інформацію/документи щодо ходу кримінального провадження. Суд зазначив, що у такому випадку, слід зважувати між собою низку конкуруючих, але рівноцінних інтересів, а саме: захисту приватного життя, права громадськості отримувати інформацію (а журналістів поширювати), та авторитету та безсторонності суду, ефективності розслідування та презумпції невинуватості. Для цього, на думку Суду, слід брати до уваги:

- як опублікована інформація потрапила до журналіста (законно/незаконно, чи знав він про конфіденційний характер інформації);
- зміст статті (фактично тон статті та її структура: чи були вони нейтральними, чи метою було настроїти громадськість проти обвинуваченого, зобразити його в негативному світлі);
- внесок статті в дискусію, що є предметом громадського інтересу (чи була сама тема предметом зацікавлення громадськості, чи вся інформація та матеріали, викладені в статті, робили внесок в дискусію (були необхідними для її якісного висвітлення);
- вплив статті на кримінальне провадження (чи могло публічне обговорення матеріалів розслідування до його завершення вплинути на прийняття рішення судом. При цьому оцінюється **можливість такого впливу**, а не те, чи він дійсно мав місце);
- вплив статті на приватне життя (чи становила оприлюднена інформація втручання в право особи на повагу до приватного життя);
- пропорційність накладеної на журналіста санкції.

Керуючись вказаними критеріями, Суд встановив, що стаття заявника містила безліч деталей приватного життя заявника. Заявник, викладав матеріали таким чином,

громадськість. Відтак, Суд не виявив порушення прав заявника, гарантованих 10 Конвенції. безліч деталей приватного життя заявника. Заявник, викладав матеріали таким чином, щоб створити суто негативне враження про заявника та настроїти проти нього громадськість. Відтак, Суд **не виявив порушення прав заявника, гарантованих статтею 10 Конвенції.**

Найбільш детально співвідношення вказаних статей Конвенції висвітлено судом у двох його справах, які розглядалися Великою палатою, а саме: «Фон Ганновер проти Німеччини (№2)» (*Von Hannover v. Germany (no. 2)* [GC], nos. 40660/08 and 60641/08, ECHR 2012) та «Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини» (*Axel Springer AG v. Germany* [GC], no. 39954/08, 7 February 2012).

Справа «Фон Ганновер проти Німеччини (№2)» (*Von Hannover v. Germany (no. 2)*), 2012 р.

Фабула справи: Одним з відомих німецьких видань було надруковано статтю про те, що князь Монако Реньє III перебував у тяжкому стані і лише його молодша донька Стефані залишилася доглядати за ним. В той час як двоє інших дітей займалися своїми справами: принц Альберт брав участь в Олімпійських іграх у Солт Лейк Сіті, а принцеса Кароліна фон Ганновер (дочка князя) із чоловіком, відпочивали на гірськолижному курорті у Сент-Моріці. В статті містився фотознімок принцеси та її чоловіка під час перебування на курорті. Заявниця звернулася до суду з метою отримати заборону на оприлюднення фотографії, однак отримала відмову, яка і стала підставою для звернення до Європейського суду з прав людини. Перед Судом заявниця стверджувала про те, що фотографія стосується винятково її приватного життя (проведення часу під час відпочинку), а відтак її оприлюднення становить непропорційне втручання в гарантоване ст. 8 Конвенції право на повагу до приватного життя.

Рішення Суду: Суд встановив, що стаття, яку супроводжувала фотографія заявниці, стосувалася стану здоров'я князя Монако, а відтак, піднімала і питання того, як його діти проводили свій час, коли він хворіє. Дане питання безумовно було предметом публічного інтересу. Фотографії, з приводу оприлюднення якої скаржилася заявниця, безпосередньо стосувалася того, про що мова йшла в статті. Відтак, якщо розглядати фотографії в загальному контексті статті, то їх оприлюднення також вносило певну лепту у висвітлення питання загального інтересу. У цьому зв'язку Суд звернув увагу на рішення національних судів, які чітко проводили межу між даною ситуацією та ситуацією, коли стаття використовується як формальний привід для публікації фотографій, однак не піднімає питання публічного інтересу (що по суті розглядається як неправомірне втручання в право особи на повагу до приватності). Суд також звернув, що хоча заявниця не виконувала жодних функцій, однак була безумовно публічною та широко відомою особою. Суд також заявив, що заявниця не стверджувала перед національними судами про те, що фото було зроблено таємно,

із застосуванням засобів таємного спостереження чи в несприятливій для неї обстановці, чи не відповідало дійсності. Відтак, не було потреби досліджувати ці питання окремо. Також Суд зауважив, що фото не носило образливого характеру.

Справа «Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини» (Axel Springer AG v. Germany), 2013 р.

***Фабула справи.** Газетою «Bild» було опубліковано статтю про деталі затримання під час фестивалю пива, за зберігання невеликої кількості кокаїну кінозірки, відомої за головною роллю офіцера поліції у одному з популярних серіалів. Заголовок та вступ вказаної статті було розміщено на титульній сторінці, а продовження всередині газети. Стаття супроводжувалася трьома фотографіями актора та гучними заголовками. Відразу після цього актор отримав судову заборону на публікацію вказаних матеріалів. В подальшому редакцію газети було притягнуто до відповідальності за публікацію вказаного матеріалу. Через деякий час газетою було оприлюднено ще одну статтю про засудження вказаного актора у зв'язку з тими ж подіями. Суди було заборонено поширення вказаного матеріалу та повторно притягнуто редакцію до відповідальності. У зв'язку з цими двома національними провадженнями редакція журналу звернулася до Суду зі скаргою на порушення її прав гарантованих ст. 10 Конвенції.*

Рішення Суду. Розглядаючи справу, Суд звернув увагу, що громадськість завжди зацікавлена в отриманні інформації щодо розслідування злочинів. Такий інтерес великою мірою звісно залежатиме від відомості особи, обставин справи та ходу її розгляду. Суд також звернув увагу, що актор, про якого була стаття, знімався у популярному телесеріалі, тому був однозначно відомою особою. Він був відомим в основному за однією з ролей, а саме: офіцера поліції в популярному телесеріалі. Це, на думку Суду, створювало певний зв'язок між популярністю актора та його основним персонажем. Тому, той факт, що актор, який виконує роль борця зі злочинністю у телесеріалі, вчинив злочин у реальному житті підвищує публічний інтерес до отримання такої інформації. Суд звернув увагу, що до описаних подій цей актор активно шукав уваги громадськості та неодноразово розкривав деталі приватного життя пресі в ході різних інтерв'ю. Це в свою чергу знижувало потенційний рівень захисту його приватного життя. Інформація щодо арешту була отримана від місцевої прокуратури, а відтак була перевіреною. Більш того, після виходу статті викладена у ній інформація була підтверджена прокуратурою іншим журналам. Суд також взяв до уваги, що інформація, викладена в статтях не містила деталей щодо приватного життя, лише щодо подій після арешту, голосливих чи образливих висловлювань. Відсутні були також факти щодо якихось негативних для заявника наслідків від публікації статті. Щодо санкції застосованої щодо компанії заявника (1000 євро) Суд зазначив, що хоч вона і не була великою, однак могла мати «охолоджуючий ефект» на заявника, а тому, не була обґрунтованою. Відтак, Суд констатував порушення ст. 10 Конвенції.

Рішення в обох справах були винесені Судом в один день і вони яскраво демонструють, що у такій категорії справ ст.ст. 8 та 10 Конвенції йдуть поруч. Одні і ті ж самі факти в залежності від того, на чю користь було прийнято рішення національними судами, можуть бути підставою для скарги до Європейського суду як особи, щодо якої було поширено інформацію журналістами, за ст. 8 Конвенції, так і самих журналістів, які це зробили, за ст. 10 Конвенції. При цьому, незалежно від того, за якою статтею розглядатиметься справа принципи, які застосовуватимуться, будуть одними і тими ж.

У цьому зв'язку Суд зазначив, що «у справах... котрі вимагають зважування права на повагу до приватного життя супроти права на свободу слова, Суд вважає, що результат заяви теоретично не повинен змінюватись залежно від того, чи подавалась вона до Суду за ст. 8 Конвенції особою, яка була об'єктом статті, чи видавцем за ст. 10. Ці права заслуговують на однакову повагу».

4. Критерії співвідношення права на свободу вираження поглядів та права на повагу до приватного життя в медіа-діяльності при поширенні інформації, що містить персональні дані

Власне у вищезгаданих справах Європейський суд з прав людини систематизував критерії, що повинні використовуватися при зважуванні приватних інтересів особи та права громадськості на отримання інформації, а відтак, при вирішенні питання щодо допустимості оприлюднення тих чи інших матеріалів, що містять інформацію про особу. В подальшому Суд деталізував вказані критерії у ще одному рішенні Великої палати у справі «Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції», винесеному 10 листопада 2015 р.

Справа «Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції» (Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France), 2015 р.

Фабула справи: У справі судом розглядалося питання щодо наявності порушення статті 10 Конвенції у зв'язку з оприлюдненням інтерв'ю з жінкою, яка заявила, що батьком її сина є князь Монако Альбер II.

Рішення Суду: 1. Суд звернув увагу, що суть вказаного інтерв'ю зводилася до того, щоб довести до відома громадськості факт наявності позашлюбного сина у князя Монако. **Цей факт з огляду на роль князя в Монако** (згідно з Конституцією Монако князь є символом єдності; дитина, хоч і нехай з дуже малим ступенем ймовірності могла стати престолонаслідником; в спадковій монархії деякі події (народження сина в до того бездітного правителя), які зазвичай стосується виключно приватного життя, є частиною історії такої держави) **безумовно був подією, що викликала публічний інтерес.**

Також в опублікованому інтерв'ю було, серед іншого, викладено інформацію щодо ставлення принца до позашлюбної дитини та його матері. Така інформація розкривала особистість принца, зокрема те, як він ставився до своїх обов'язків.

2. Принц (а на час публікації - князь) однозначно був публічною особою.

3. Оприлюднена інформація (наявність сина в правителя спадкової монархії, який до того не мав дітей) виходила далеко за межі інформації суто приватного характеру. Крім того, частина оприлюдненої інформації приватного характеру стосувалася матері дитини, яка могла вільно нею розпоряджатися.

4. Щодо способу отримання інформації та її правдивості Суд зазначив, що матір дитини самостійно звернулася до журналістів, правдивість її слів ніколи не ставилася під сумнів князем, вона сама безоплатно та добровільно надала спільні їх з принцом фото, ці фото було зроблено зі згоди принца, фото не зображували принца в якомусь невігідному світлі. Також оприлюднені фото підтверджували правдивість викладеної інформації.

5. Стаття була подана у формі інтерв'ю з матір'ю дитини. Фактично журналісти просто передавали її слова. Форма викладу давала можливість чітко відрізнити, що було фактом, а що - результатом суб'єктивного сприйняття подій, думками чи почуттями матері. Стаття не містила відомостей, що підривали б репутацію принца, чи викликали почуття неповаги до нього. Виклад та подача матеріалу за допомогою заголовків, підзаголовків, фотографій та коментарів до них не спотворювали змісту інформації, а були скоріше ілюстрацією та відтворенням її змісту. Фотографії (принц з сином), які супроводжували статтю були безпосередньо пов'язані з її змістом та додавали правдоподібності фактам, викладеним у статті (Суд також звернув увагу, що інших доказів батьківства принца у матері не було). Також вказані фотографії не були дифамаційними, принизливими чи образливими.

6. Також Суд вказав, що санкція була більш ніж значною.

У зведеному варіанті вищезгадані критерії, які були визначені Судом, виглядають наступним чином:

- 1) внесок матеріалу в дискусію, що становить публічний інтерес;
- 2) ступінь відомості/публічності особи, щодо якої подається інформація;
- 3) предмет висвітленої інформації;
- 4) попередня поведінка особи (якої стосується інформація);
- 5) а) зміст; б) форма; та в) наслідки публікації;

б) де потрібно – умови, за яких було отримано фотографії (таке формулювання було використано в рішенні у справі «Фон Ганновер проти Німеччини (№ 2)», де мова в основному йшла про оприлюднення фотографій. У справі «Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини», де йдеться більше про висвітлення інформації в статті цей критерій сформульовано як «спосіб отримання інформації та її правдивість»);

7) щодо справ, які розглядаються за ст. 10 (тобто, де мова йде в основному про притягнення журналістів до відповідальності за поширення інформації) Суд додає ще один критерій, а саме: **тяжкість санкції, застосованої щодо журналіста чи видавця.**

Видається доцільним, користуючись прикладами з практики Суду, більш детально зупинитися на кожному з цих критеріїв.

1. Внесок матеріалу в дискусію, що становить публічний інтерес.

Застосовуючи цей критерій, Суд звертає увагу на:

1) важливість для громадськості/суспільства питання, якого стосується оприлюднена інформація, а також

2) характер оприлюдненої інформації, тобто, чи дійсно вона стосується цього питання.

Визначення того, що є предметом публічного інтересу, залежатиме від усіх обставин справи. В першу чергу Суд виділяє *інформацію політичного характеру*. Сюди належать питання, які обговорюються в ході передвиборчої кампанії (тут Суд надає журналістам особливо широкі межі для висловлювань, а державі дуже вузькі можливості потенційного втручання⁶), критика органів влади, тих чи інших політиків⁷. Безумовно вагомим для громадськості питанням є *боротьба зі злочинністю та діяльністю судових та правоохоронних органів* загалом та в конкретних справах (напр., коли мова йде про висвітлення обставин злочину чи ходу його розслідування⁸).

Справа «Ньюз Ферлагс ГмБХ та Ко.ЛГ проти Австрії» (News Verlags GmbH & Co.KG v. Austria), 2000 р.

Фабула справи: у цій справі мова йшла про оприлюднення разом з відповідною статтею фотографій особи, що обвинувачувалася у надсиланні листів з вибухівкою відомим політичним та іншим діячам, багато з яких отримало внаслідок цього серйозні ушкодження. Національні суди заборонили публікувати фото (однак дозволили залишити саму статтю та коментарі щодо кримінального провадження).

Рішення Суду: Суд зазначив, що вказані злочини мали настільки серйозний резонанс, що тема, у зв'язку з якою було оприлюднено фотографії безумовно становила публічний інтерес. Будучи правим екстремістом, підсудний став відомим громадськості ще до того, як вчинив вказані напади (зокрема через активну поведінку в іншому судовому процесі, де підсудним був інший член його організації). Вчинені ним злочини мали політичне підґрунття та мали антидемократичну спрямованість. Фото, які було оприлюднено (крім однієї), не містили деталей

⁶ Див. рішення у справі «Газета «Україна-Центр проти України» 2000 р., (*Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine*, ша 15 July 2010 no. 16695/04, § 53.). У цій справі мова йшла про оприлюднення журналістами в ході передвиборчої кампанії інформації про замовлення вбивства одним з її учасників.

⁷ Див. вищенаведене рішення у справі «Лінгенс проти Австрії».

⁸ Також див. вищенаведену справу «Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини».

приватного життя підсудного (на фото він в іншому судовому засіданні.). Суд вказав, що національні суди, хоч і не заборонили публікувати саму статтю, «обмежили вибір редакції щодо презентації матеріалу». Відтак, Суд констатував порушення ст. 10 Конвенції.

Справа «Егеланд і Хансейд проти Норвегії» (Egeland and Hanseid v. Norway), 2009 р.

Фабула справи: журналістами було оприлюднено фотографії особи, засудженої за вчинення разом зі спільниками гучного потрійного вбивства, яку засуджено до вищої міри покарання - 21 рік позбавлення волі. Кримінальне провадження щодо неї та її спільників широко висвітлювалося в пресі.

Рішення Суду: Суд зазначив, що оприлюднення її фотографій безумовно стосувалося теми, що викликала публічний інтерес. Фото було зроблено в публічному місці і в ході публічної події (біля будівлі суду, звідки вийшла засуджена). Однак його було зроблено в момент сильного емоційного хвилювання, коли засуджена була з хустинкою, в сльозах, відразу після винесення вироку, яким її було засуджено до максимального покарання. Суд зазначив, що підсудна була в стані «**зниженого самоконтролю**», тобто ситуації, що лежить в самому серці того, що повинно захищатися правом на повагу до приватності. Публікація цих фотографій становила, на думку Суду, надмірне втручання в право засудженої на повагу до її приватного життя. Відтак, Судом було констатовано порушення статті 10 Конвенції.

Очевидно, що в цей перелік потрапляють теми, що розкривають певні *проблеми* у функціонуванні держави та в суспільстві загалом. Наприклад, випадки пов'язані з висвітленням системного незаконного прослуховування телефонів відомих осіб або-ж персональні дані осіб, що постраждали під час конфліктів та надзвичайних ситуацій, наприклад, загиблих під час пожежі в будинку профспілок в Одесі у травні 2014 р.

Справа «Букур і Тома проти Румунії» (Bucur and Toma v. Romania), 2013 р.

Фабула справи: заявник працював у підрозділі Служби безпеки Румунії, який займався негласним прослуховуванням засобів аудіозв'язку. В певний момент він зауважив, що дуже часто здійснюється прослуховування відомих бізнесменів, політиків, журналістів та інших осіб (зазвичай після суспільно вагомих подій за їх участю). При цьому такі прослуховування супроводжувалися суттєвими процесуальними порушеннями. Він звернувся з цього приводу до одного з членів парламенту (до цього він безрезультатно спілкувався з цього приводу з колегами), який в свою чергу допоміг організувати прес-конференцію, на якій було оприлюднено вказані факти. Заявника було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Рішення Суду: Суд вказав на порушення прав заявника, гарантованих ст. 10 Європейської Конвенції. У цьому зв'язку Суд зазначив, що питання, підняті

заявником, були предметом особливого суспільного інтересу, оскільки фактично будь-яка людина могла стати жертвою незаконного прослуховування, інформація розкривала величезні зловживання з боку високопосадовців служби безпеки, а відтак, стосувалася основ демократії у державі.

Публікація списків загиблих в Будинку профспілок в Одесі⁹

Фабула: 2 травня 2014 р., під час зіткнень з політичних мотивів в Одесі, сталася пожежа в Будинку профспілок в Одесі, який перебував під контролем учасників протистояння з одного з боків. Внаслідок пожежі загинуло кілька десятків осіб, одразу-ж після події в медіа почали з'являтися списки загиблих разом з їх персональними даними (ПІБ, дата народження, рід занять тощо).

Публікація інформації про загиблих разом із їхніми персональними даними, мала високий суспільний інтерес, оскільки вона дозволяла родичам та рідним встановити чи є їхні близькі в цьому списку або-ж донести цю інформацію до них. В цьому випадку, поширення цих персональних даних було виправданим.

Публічний спір між керівництвом та працівниками найбільшого автобудівельного підприємства Франції щодо підвищення зарплати, інші, більш побутові питання споживацького характеру, як то недобросовісна робота страхових брокерів є безумовно темами, що є також предметом публічного інтересу.

Справа «Фрессо і Руар проти Франції» (Fressoz and Roire v. France), 1999 р.

Фабула справи: автора статті та директора журналу було засуджено за оприлюднення податкових декларацій керівника правління компанії «Пежо». Зокрема, у статті зверталася увага на те, що зарплати директора за останні роки зросли в рази більше, аніж зарплати працівників.

Рішення Суду: Суд звернув увагу, що на той час у Франції був у розпалі промисловий спір, який активно висвітлювався пресою, між працівниками компанії, які вимагали підвищення зарплати, та керівництвом, яке відмовлялося йти на їх умови. На фоні такого протистояння інформація, яка була оприлюднена журналістами безумовно була предметом публічного інтересу, та робила вагомий внесок в дискусію, що точилася на той момент в суспільстві. Суд також звернув, що заявника було засуджено за оприлюднення лише копій документів, а не самої інформації, оскільки інформація щодо прибутків директора компанія була фактично відкритою для великого кола осіб (напр., платники податків у окремо взятому окрузі могли ознайомитися з певною інформацією про інших платників у тому ж районі,

⁹ <http://www.5.ua/ato-na-shodi/v-mvs-utochnyly-shcho-v-pozhezhi-v-odesi-zahynula-31-liudyna-55605.html>

зокрема інформацією про їх прибутки). Таким чином, хоч публікація податкових документів була забороненою, інформація, яку вони містили не була конфіденційною. Відтак, оприлюднення декларацій, безпосередньо стосувалося предмета статті, та переслідувало мету надання їй більшої правдивості. Тому засудження заявників лише за факт розкриття документів був неправомірним втручанням в їх права, гарантовані ст. 10 Конвенції.

Справа «Хальдіманн та інші проти Швейцарії» (Haldimann and Others v. Switzerland), 2015 р.

Фабула справи: національними судами було притягнуто до відповідальності заявників (трьох редакторів телепрограми), які проводили розслідування недобросовісної діяльності працівників страхових компаній, які займалися страхуванням життя. З цією метою вони зняли на камеру роботу страхового брокера, з яким організував зустріч один із заявників, котрий зіграв роль клієнта. В сусідній кімнаті інший заявник разом з експертом зі страхування аналізували правильність роботи брокера. В подальшому відеозапис з відповідними коментарями було оприлюднено у присвяченій цій темі телепрограмі. У відеозаписі обличчя брокера було заретушовано.

Рішення Суду: Суд, серед іншого, зазначив, що тема, якої стосувалася телепрограма була предметом публічного інтересу. Так, на той час до Уповноваженого з прав людини відповідного кантону (адм.-територіальна одиниця Швейцарії – Прим. Авт.), надходила велика кількість звернень громадян зі скаргами на недобросовісну практику страхових брокерів і це питання активно обговорювалося громадськістю. Тому засудження заявників було неправомірним втручанням в їх права, гарантовані ст. 10 Конвенції.

Однак, Суд також визнавав існування такого інтересу в публікаціях, що стосувались тематик не соціально-політичного характеру (спортивних, мистецьких, світських тощо). Слід зауважити, що в цій частині необхідність висвітлення персональних даних буде великою мірою ґрунтуватися на публічності певної особи, її попередній поведінці по відношенню до преси та інших критеріях (див. більш детально нижче).

Справа «М.Дж.Н. Лімітед та інші проти Об'єднаного Королівства» (MGN Limited v. the United Kingdom), 2011 р.

Фабула справи: редакцію відомого журналу було притягнуто національними судами до відповідальності за публікацію фотографій та деталей лікування від наркотичної залежності відомої топ-моделі Наомі Кемпбел.

Рішення Суду: Суд вказав, що з огляду на те, що заявниця до того завжди публічно заперечувала факт вживання наркотиків, інформація про те, що вона є наркозалежною та проходить у зв'язку з цим курс лікування, є предметом публічного інтересу, а відтак могла бути оприлюднена. Тим не менш, Суд не виявив порушення прав компанії, гарантованих ст. 10 Конвенції, у зв'язку з її притягненням до відповідальності. Так, Суд зазначив, що оприлюднення деталей щодо стану здоров'я та лікування Наомі Кемпбел, було для неї серйозним стресом та могло вплинути на ефективність подальшого лікування. Фото було відзнято таємно, спеціально для виходу вказаного матеріалу; фото було зроблено таким чином, щоб було видно, що заявниця виходить саме з центру лікування; фотографії розкривали місце проходження лікування. Суд встановив, що ця інформація не була необхідною ні для висвітлення теми (самого розкриття факту залежності та лікування були достатніми для задоволення публічного інтересу), ні для придання їй більш правдивого характеру.

Інколи у зв'язку з наявністю публічного інтересу може оприлюднюватися інформація, яка зазвичай носить суто приватний характер, наприклад щодо народження дитини, проведення вільного часу, відпочинку та ін. Важливим у такому випадку буде прив'язка такої інформації до теми, що становить публічний інтерес. Певні аспекти суто приватного життя можуть розкриватися у зв'язку з інтересом, який громадськість може мати в тому, щоб бути поінформованою щодо рис характеру публічної особи¹⁰.

Разом з тим, у деяких справах Суд зазначав, що хоча громадськість має право бути поінформованою, навіть щодо окремих аспектів приватного життя публічних осіб, однак статті, метою яких є **виключно задоволення цікавості певної групи читачів щодо деталей приватного життя особи, якою б відомою вона не була, не можуть вважатися такими, що роблять внесок в суспільно вагому дискусію**¹¹. Публічний інтерес не може зводитися до простої спраги громадськості отримувати інформацію щодо приватного життя інших,

---

¹⁰ Див. вищезгадану справу «**Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції**», в якій Суд так само зазначив, що: «публічний інтерес стосується питань, які зачіпають громадськість в такій мірі, що вона може зацікавитися ними, які привертають її увагу чи які мають до неї безпосереднє відношення, особливо якщо вони впливають на добробут громадян чи життя громади. Те ж стосується питань, які є предметом суперечок, які стосуються важливих соціальних питань чи які стосуються проблем, про які громадськість хотіла би бути поінформованою».

¹¹ Див. вищезгадану справу «**Фон Ганновер проти Німеччини**», в якій Суд зазначив, що у даній справі тема не була елементом публічної дискусії, фото стосувалися виключно приватного життя заявниці, яка, хоч і була відомою особою (членом монаршої родини князівства Монако, виконувала певні функції під час низки урочистих подій), не була політиком чи особою, що виконує якісь офіційні функції. Натомість метою оприлюднення фотографій заявниці було просто задовольнити цікавість читачів щодо аспектів її приватного життя. В такій ситуації свобода висловлювання підлягає звуженому тлумаченню. Також Суд наголосив, що у широкого загалу відсутній легітимний інтерес в отриманні інформації щодо місцеперебування та поведінки заявниці в приватному житті, навіть якщо вона з'являється в загальнодоступному місці та є відомою громадськості особою. Навіть якщо такий інтерес присутній, він повинен узгоджуватися з правом на повагу до приватного життя. Суд також звернув увагу, що деякі фото було зроблено таємно, з далекої відстані, в той час, коли заявниця перебувала в закритому від журналістів місці.

до тяги читачів до «сенсаціоналізму чи навіть вуаеризму»¹².

Справа «Кампмані і Лопес Гальячо Перона проти Іспанії» (Campany and Lopez Galiacho Perona v. Spain), 2000 р.

Фабула справи: журналістами під гучними заголовками про подружню зраду та зародження нових відносин було оприлюднено фотографії, на яких зображені разом у фешенебельному готелі відома герцогиня та банкір (обоє одружені).

Рішення Суду: Суд вказав, що оприлюднена стаття не становила жодного інтересу для громадськості та була спрямована виключно на задоволення цікавості та була прикладом гонитви за сенсацією.

Суд також неодноразово звертав увагу на необхідність оцінювати публікацію загалом та дослідити, чи беручи до уваги контекст, в якому її було опубліковано, вона стосується питання, що становить публічний інтерес¹³.

Справа «Ерла Гліндеттір проти Ісландії» (Erla Hlynsdóttir v. Iceland), 2012 р.

Фабула справи: до журналістки звернувся власник одного з стриптиз-клубів з проханням опублікувати інформацію щодо нападу на нього у його власному закладі одним з відвідувачів (начебто підісланим власником іншого клубу). Отримавши версію подій від обох сторін заявниця опублікувала вказаний матеріал. У статті вона, серед іншого, зацитувала слова відвідувача, який стверджував, що власник бару поширює чутки ніби «у нього в барі литовська мафія». Ця частина розповіді починалася з підзаголовку «чутки щодо мафії». У зв'язку з цими словами власник бару звернувся до суду з позовом до заявниці щодо захисту репутації. Суди задовольнили позов та заставили заявницю сплатити компенсацію. Ключовим аргументом було те, що ця стаття не стосувалася суспільно вагомої теми».

Рішення Суду: Суд зазначив, що на той час в Ісландії вже тривалий час велося активне обговорення питання щодо необхідності або ж заборонити стриптиз-клуби, або більш жорстко врегулювати в законодавстві питання їх діяльності. Відтак, на думку Суду, якщо розглядати статтю в контексті подій, що на той час відбувалися, вона безумовно стосувалася теми, що становила суспільний інтерес

¹² Див. вищезгадану справу «Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції».

¹³ Також див. вищезгадану справу «Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції»

Фабула справи: у вказаній справі компанія Hachette Filipacchi Associes (ICI PARIS) надрукувала у своєму журналі статтю про співака Джоні Холідея. Стаття включала чотири його фотографії, на одній з яких він на сцені, а три інших містили рекламний матеріал різних продуктів, що супроводжувався його зображенням. У статті йшла мова про фінансові труднощі співака, які і вимусили його заробляти на власному зображенні. У зв'язку з публікацією вказаної статті компанію заявника було притягнуто до відповідальності, що і стало приводом для скарги до Європейського суду.

Рішення Суду: Суд звернув увагу, що стаття разом з фотографіями не робила внеску в дискусію, що була предметом публічного інтересу (всупереч твердженням заявника стаття не стосувалася культурного життя Франції). Разом з тим, Суд зазначив, що фото носили комерційний характер, оскільки були зроблені в ході участі заявника в рекламі. Суд зазначив також, що інформація про те, як співак витрачав гроші не була приватного характеру. Так, більшість цієї інформації було вже до того розкрито самим співаком. У зв'язку з цим співак більше не міг розраховувати на ефективний захист свого приватного життя в цій частині.

2. Ступінь публічності особи, щодо якої подається інформація.

У низці своїх рішень Суд встановив, що роль або посада відповідної особи і характер діяльності, яка є темою повідомлення і/або фотографії, є іншим важливим критерієм, пов'язаним із попереднім. У зв'язку з цим необхідно розрізняти **приватних осіб і осіб, котрі діють як політичні або публічні постаті**. В той час як невідомий громадськості приватний індивід може вимагати особливого захисту свого приватного життя, це не стосується публічних осіб¹⁴.

Першими за рівнем допустимого втручання йдуть політики. Суд зазначив, що межі припустимої критики ширші, коли йдеться про **політика**, ніж коли йдеться про пересічного громадянина. На відміну від останнього, кожне слово та дія першого неминуче та свідомо стають об'єктом ретельного вивчення з боку журналістів та громадськості, і, отже, він повинен виявляти вищий ступінь толерантності¹⁵.

Також Суд зазначив, що межі припустимої критики за певних обставин можуть бути ширшими, коли йдеться про **державного службовця**, що виконує свої повноваження, ніж коли йдеться про приватних осіб. Проте не можна стверджувати, що до державних

---

¹⁴ Див. рішення у справі «Міннелі проти Швейцарії» (Minelli v. Switzerland (dec.), of 14 June 2005, № 14991/02)

¹⁵ Див. вищенаведене рішення у справі «Лінгенс проти Австрії».

службовців слід ті самі механізми, що й до політиків, коли йдеться про критику їх діяльності. Державні службовці повинні користуватися громадською довірою в умовах, позбавлених надзвичайного занепокоєння, що зробить успішним виконання ними своїх завдань. Отже, може постати необхідність, наприклад, у їх захисті від образливих словесних нападок під час виконання ними своїх обов'язків.

Затримання колишнього начальника міліції Маріуполя Олега Моргуна¹⁶

Фабула: в серпні 2014 р., народним депутатом України О. Ляшком та бійцями добровольчого батальйону «Шахтарськ», було затримано колишнього начальника міліції міста Маріуполь Олега Моргуна. Була розповсюджена інформація про те, що Моргун «особливо небезпечний злочинець», який підозрюється у зв'язках із терористами та про те, що проти нього прокуратору порушена справа за «зраду присязі». Згодом інформацію було спростовано, Моргуна відпустили.

В цьому випадку, О. Моргун фігурував у зв'язку зі своєю діяльністю в якості державного службовця, хоч і на момент затримання вже не перебував на посаді, захист його персональних даних, в цьому випадку, був меншим ніж у випадку приватних осіб.

Крім того, події відбувалися в умовах «надзвичайного занепокоєння» (проведення АТО, діяльність сепаратистських та терористичних організації тощо), тому поширення в медіа його персональних даних та відео його затримання було виправданим. В той же час, події відбувалися в умовах «надзвичайного занепокоєння» (проведення АТО, діяльність сепаратистських та терористичних організації тощо), тому поширення персональних даних та неперевіреної інформації стосовно колишнього керівника підрозділу правоохоронного органу, могло підірвати довіру до інших правоохоронців та не відповідало суспільному інтересу. Тому саме в цьому випадку виявляється «журналістський розсуд», який полягатиме у ретельному співвідношенні права на свободу вираження поглядів та захист персональних даних і поваги до права на приватність та прийнятті рішення про публікацію та поширення цієї інформації.

Також слід проводити межу між **публічними особами, наділеними офіційними повноваженнями, та іншими публічними особами.** В залежності від того, чи наділена особа офіційними повноваженнями, залежатиме допустимий ступінь обмеження її приватного життя: якщо такі публічні особи не виконують жодних офіційних повноважень, їх право тримати своє приватне життя в таємниці, є в принципі, ширшим.

Хоча за певних особливих обставин право громадськості бути поінформованою може торкатись навіть аспектів приватного життя публічних осіб, цього не відбуватиметься у випадку, навіть якщо відповідна особа відома громадськості, якщо оприлюднені

¹⁶ http://ostannipodii.com/a/201408/zatrimano_nachalnika_miliciyi_mariupolya_olega_morguna-100003918/

фотографії і супровідні коментарі стосуються виключно подробиць приватного життя особи і мають єдину мету – задовольнити громадську цікавість щодо цього (мова про це вже йшла вище). Зокрема, відомість особи чи її повноваження за жодних обставин не легітимізують втручання в приватне життя особи всупереч професійним та етичним принципам і не можуть обґрунтувати переслідування її з боку медіа¹⁷.

Свобода втручання буде значно вужчою, коли мова йде про приватних осіб, котрі не ведуть публічного політичного життя і не є держслужбовцями.

Справа «Йон Керстеа проти Румунії» (Ion Cârstea v. Romania), 2014 р.

Фабула справи: журналісти опублікували статтю щодо заявника, який на той час був професором університету. У статті мова йшла про факти підкупу та корупції з боку заявника, а також стаття описувала в деталях один випадок із його інтимного життя (стаття супроводжувалася фотографіями оголеного заявника під час заняття сексом із студенткою). Суди відмовили в задоволенні скарг заявника щодо притягнення до відповідальності журналіста, який оприлюднив вказані відомості, посилаючись на гарантоване законодавством право на свободу висловлювання поглядів.

Рішення Суду: Суд зазначив, що національні суди, відхиляючи скаргу, не переконалися в достовірності та правдивості висвітленого матеріалу, а також чи надавали журналісти можливість заявнику якось висловитися з приводу зібраної ними інформації, який, на думку Суду, з огляду на серйозність звинувачень щодо конкретної особи повинен був базуватися на достатній фактичній базі. Національні суди не дослідили наскільки стаття і особливо фото стосувалися суспільно вагомому питання. Суд зазначив, що заявник був викладачем в університеті, невідомим широкому загалу. Національні суди не провели жодних оцінок, які дали б можливість зробити висновок, що заявник був публічною особою. Оприлюднена ж інформація становила серйозне втручання в приватне життя заявника.

Разом з тим, за певних умов навіть суто приватні особи можуть зазнавати розширеного втручання в їх приватне життя, що не складатиме порушення їхнього права на повагу до приватного життя.

---

¹⁷ Див. вищезгадане рішення у справі «Фон Ганновер проти Німеччини». У цій справі заявниця, хоч і була публічною особою з огляду на її статус члена королівської родини, однак жодних офіційних функцій не виконувала, а відтак, користувалася більшим рівнем захисту своєї приватності.

Фабула справи: заявників було засуджено за поширення у двох статтях інформації щодо пані Б. – дівчини високопосадовця А. Статті стосувалися наслідків для кар'єри пана А. публічного конфлікту між ним пані Б., його дружиною та декількома іншими особами. Так, у зв'язку з вказаним конфліктом його було звільнено із займаної посади. Одна з статей містила фотографію та особисті дані пані Б. (ім'я та вік), інша – лише ім'я. В обох статтях відомості щодо пані Б. згадувалися по одному разу.

Рішення Суду: Суд констатував порушення ст. 10 Європейської Конвенції у зв'язку з засудженням журналістів. Так, Суд встановив, що пані Б дійсно була звичайною особою, що суттєво розширювало сферу її правного життя. Однак, вона потрапила в конфлікт за участі публічної особи, з яким вона мала відносини і який був на той час одруженим. І пані Б., і пана А. було засуджено за вчинені в ході цієї перепалки порушення. У зв'язку з цим, незважаючи на статус приватної особи, пані Б. неминуче вступила в сферу публічності. Суд також звернув увагу, що статті загалом стосувалися пана А. (зокрема вказаного конфлікту та його звільнення), інформація була ним надана добровільно, а відомості про пані Б не містили деталей її приватного життя, крім тих, що вона була учасником вказаного конфлікту та дівчиною А., що і так вже було відомо громадськості. Тема була безумовно суспільно вагомою, оскільки стосувалася обставин засудження та звільнення високопосадовця. Оскільки Б безпосередньо брала участь в тих подіях, що стали підставою для звільнення та засудження публічний інтерес поширювався і на її особу.

Таким чином, чим більш публічною та відомою є особа, тим більшим є допустимий рівень втручання в її приватне життя, тим більший інтерес інформування про нього та поширення певного об'єму персональних даних особи, буде мати інтерес для громадськості. При цьому, статус публічної особи автоматично не є достатнім для втручання в її приватне життя і повинен розглядатися лише в комплексі з іншими критеріями для втручання. Власне суть критерію публічності зводиться до вирішення питання щодо того, наскільки публічний характер особи розширює її відкритість для громадськості.

3. Предмет публікації

Зазвичай, застосовуючи цей критерій, Суд аналізує, яку вагу мала висвітлена інформація та поширені персональні дані для особи. Так, з точки зору Суду не завжди зберігання чи поширення персональних даних становить втручання в приватне життя, а відтак і в права особи, гарантовані ст. 8 Європейської Конвенції. Суд оцінює, чи стосувалася вона приватного життя, і якщо так, то наскільки суттєвим було втручання в приватне життя особи.

Так, у згаданій вище справі «*Фінккіле та інші проти Фінляндії*» Суд звернув увагу на те, що персональні дані особи, які були оприлюднені журналістами (ім'я, вік та фотографія), не містили деталей її приватного життя.

У справі «*Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції*» Суд звернув увагу на те, що у спадковій монархії, якою було князівство Монако, інформація про народження сина, а відтак, можливого спадкоємця, в правителя виходила далеко за межі суто приватної сфери.

Разом з ти, у справі «*Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції*» (*Ісі Парі*) *проти Франції*» суд зазначив, що оприлюднена журналістами інформація щодо фінансових труднощів співака та фотографії, взяті з реклами за його участю, не становили втручання в його приватне життя, оскільки були вже розкриті ним самим в ході попереднього спілкування з журналістами (див. повну фабулу даної справи вище).

У справі *Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини* Суд зазначив, що інформація про заявника, яка була оприлюднена журналістами містила лише інформацію про події, що відбулися після його арешту, зокрема щодо його засудження. Відтак, вказані відомості не розкривали деталей приватного життя заявника.

4. Попередня поведінка відповідної особи

В своїй практиці Суд неодноразово зазначив, що поведінка певної особи до оприлюднення інформації про неї або те, що фотографія і пов'язана з нею інформація вже з'являлись у попередній публікації, також є фактором, який слід взяти до уваги. Проте, сам факт попереднього співробітництва з пресою не може бути аргументом для позбавлення відповідної сторони усього захисту від оприлюднення певних матеріалів про неї.

Так, у справі *Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини* одним з аргументів, який взяв до уваги Суд на користь того, що накладення стягнення на редакцію журналу за оприлюднення статті про заявника становило порушення ст. 10 Європейської Конвенції, було те, що до відповідної публікації актор сам оприлюднював велику кількість деталей свого приватного життя. Таким чином, як зазначив Суд, він «активно шукав уваги засобів масової інформації», а відтак, беручи до уваги публічний характер його особи, «легітимні очікування» щодо ефективного захисту його приватного життя, були з цього часу суттєво зниженими.

Аналогічні аргументи Суд навів у справі «*Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції*» (*Ісі Парі*) *проти Франції*», де більшість інформації про співака, яка була оприлюднена в журналі «Ісі Парі» вже була ним розголошена громадськості у численних інтерв'ю. Цей факт суттєво знижував рівень захисту його приватного життя.

5. Обставини, за яких було зроблено фотографії / спосіб отримання інформації та її правдивість

Щодо фотографій Суд встановив, що не можна зневажати контекст і обставини, за яких було зроблено оприлюднені фотографії. У зв'язку з цим особлива увага звертається на те, чи сфотографована особа дала свою згоду на фотографування і на оприлюднення фотографій, або ж це було зроблено без повідомлення її, чи обманом, чи іншими незаконними засобами. Слід також звернути увагу на характер і серйозність втручання і на наслідки для відповідної особи оприлюднення фотографії. Так, для приватної особи, невідомої для громадськості, оприлюднення фотографії може становити більше втручання, ніж друкowana стаття.

Особливо дразливим це питання є у випадку осіб, що беруть участь чи постраждали під час збройного конфлікту (військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб тощо). Публікація їх фотографій, дозволяє ідентифікувати їх участь в певних подіях, сторону конфлікту, яку вони підтримують, місце перебування тощо. Згодом, ця інформація може бути використана для створення загрози їхньому життю, здоров'ю, майну тощо.

Гіпотетичний приклад

Газета «Київ News», опублікувала репортаж про діяльність двох волонтерів з числа внутрішньо переміщених осіб, котрі збирають волонтерську допомогу для учасників АТО. Без їх дозволу було опубліковано фотографії, на яких вони передають військовим допомогу. За наслідками цієї публікації, їх було ідентифіковано т.зв. «спецслужбами ДНР», їхніх родичів було заарештовано, а квартири – конфісковано і заселено туди т.зв. «офіцерів армії ДНР».

Окрім того, багато фотографій, котрі з'являються у “сенсаційних” матеріалах, зазвичай мають на меті задовольнити цікавість громадськості стосовно подробиць суто приватного життя особи, часто робляться за умов постійного домагання, що може викликати у відповідної особи дуже сильне відчуття втручання у її приватне життя або навіть переслідування¹⁸.

Наприклад, у справі «Фон Ганновер проти Німеччини» Суд зазначив, з якості фотографії заявниці очевидно, що її було зроблено таємно, з великої відстані. У цьому зв'язку Суд повторно засудив практику переслідування знаменитостей та взяв вказані факти до уваги, як один з аргументів на користь наявності порушення прав заявниці.

¹⁸ Див. вищезгадане рішення у справі «Фон Ганновер проти Німеччини».

Схожі обставини були і в справі «*М.Дж.Н. Лімітед проти Об'єднаного Королівства*», в якій Суд звернув увагу, серед іншого, на те, що фото моделі було зроблено таємно та з великої відстані, спеціально для виходу статті про неї, що складало порушення.

У справі «*Егеланд та Хансейд проти Норвегії*», журналістів було притягнуто до відповідальності за оприлюднення фото жінки, яке було зроблено, хоч і в публічному місці і в ході публічної події (біля будівлі суду, звідки вийшла заявниця, яка підозрювалася у співучасті в потрійному вбивстві), однак в момент сильного емоційного хвилювання, з хустинкою, в сльозах, відразу після винесення вироку, яким її було засуджено до максимального покарання. Суд, , зазначив, що підсудна була в стані «**зниженого самоконтролю**», тобто ситуації, що лежить в самому серці того, що повинно захищатися правом на повагу до приватності. Публікація цих фотографій становила, на думку Суду, надмірне втручання в право засудженої на повагу до її приватного життя.

Публікація відео роздягненого чоловіка, який підозрювався у тероризмі¹⁹

Фабула: на початку червня 2014 р., бійці добровольчих підрозділів «Азов» та «Україна», в місті Новоазовськ затримали двох чоловіків, які, за їх свідченнями, були прихильником т.зв. ДНР, здійснювала вербування чоловіків для участі в підрозділах терористів, нелегально доставляли зброю тощо. В ході допиту чоловіків роздягнули і записали на відео зізнання одного із них, який будучи роздягненим, визнавав свою причетність до ДНР. Відео було опубліковано на Фейсбук-сторінці народного депутата України Олега Ляшка та широко поширене в ЗМІ.

Поширення цього відео, на якому чоловік є роздягнутим і перебуває саме в стані т.зв. «зниженого самоконтролю», безвідносно до іншим обставин, було грубим втручанням в його приватне життя та порушувало стандарти захисту персональних даних.

З іншого боку, оскільки вперше воно було опубліковано та поширене на приватній сторінці в соціальній мереж Фейсбук народного депутата України О. Ляшка, то його поширення може розглядатися як *висвітлення діяльності публічного діяча* та може розглядатися як допустиме.

Щодо інформації, то Суд зазначив, що спосіб її отримання та правдивість такої інформації є важливими факторами, нарівні з перевіркою її достовірності (**фактчекінгом**). Надані журналістам ст. 10 Європейської Конвенції гарантії щодо висвітлення питань загального інтересу є чинними за умови, що вони діють добросовісно та опираються на точну фактичну базу, а також, що вони надають «надійну та точну» інформацію, як

¹⁹ http://ostannipodii.com/a/201406/poblizu_mariupolya_spiymali_rozdyagli_ta_doprosili_teroristiv-100003409/

це і вимагається журналістською етикою²⁰. У зв'язку з цим, важливими критеріями, що беруться до уваги є чесність способу отримання та поширення інформації, а також повага до особи, якої така інформація стосується.

У справі *«Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції»*, яка стосується оприлюднення статті, де розкривалася інформація щодо існування позашлюбного сина князя Монако, Суд зазначив, що матір дитини самостійно звернулася до журналістів, правдивість її слів ніколи не ставилася під сумнів князем, вона сама безоплатно та добровільно надала їх спільні з принцом фото, які були зроблені зі згоди принца та не зображували його в якомусь невігідному світлі. Таким чином, інформація була точною та отриманою законним шляхом, що було, з точки зору Суду, аргументом на користь оприлюднення вказаної статті (див. повну фабулу справи вище).

Також у справі *«Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини»* інформація щодо арешту актора була отримана від місцевої прокуратури, а відтак була перевіреною. Більш того, після виходу статті викладена у ній інформація була підтверджена прокуратурою у відповідь на запити інших журналів. Вказані факти безумовно свідчили на користь оприлюднення вказаної інформації (див. повну фабулу справи вище).

6. Зміст, форма і вплив публікації

У багатьох вищенаведених рішеннях згаданих справах²¹, Суд зазначив, що, спосіб публікації, обсяг поширення публікації, статус ЗМІ (місцеве, загальнонаціональне тощо), теж може бути дуже важливим фактором, який слід брати до уваги. В подальшому Суд дещо деталізував зміст вказаного критерію у справі *«Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції»*.

Щодо **змісту та форми** Суд зазначає, що «спосіб розкриття інформації, в тому числі й тієї, яка містить персональні дані, є елементом журналістської свободи і ні Суд, ні національні суди не можуть нав'язувати пресі свої погляди. Ст. 10 Європейської Конвенції залишає на розсуд журналістів вирішення питання щодо того, які деталі необхідно опублікувати, щоб забезпечити правдоподібність та переконливість статті. Також журналісти можуть вільно вибирати шляхи, якими серед новин, які до них доходять, займатися та яким чином. При цьому, така свобода супроводжується звісно і відповідальністю, про яку мова йшла вище.

Форма подачі матеріалу також повинна вирішуватися редакцією і ані Суд, ані національні суди не повинні в принципі втручатися в цю сферу. Також Суд неодноразово

---

²⁰ Див. вищенаведену справу *«Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини»*.

²¹ Див. вищенаведену справу *«Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини»*, *«Фон Ганновер проти Німеччини»* та ін.

наголошував, що журналіст самостійно визначає, які документи відтворювати, щоб забезпечити правдоподібність статті.

Справа «P4 Радіо Неле Норге АСА проти Норвегії» (P4 Radio Hele Norge ASA v. Norway), 2003 р.

Фабула справи: питання щодо відмови суду надати компанії заявнику дозвіл на пряму радіотрансляцію одного з найбільш резонансних судових процесів.

Рішення Суду: Суд зазначив, що серед держав-членів Ради Європи немає консенсусу щодо того, чи є така форма трансляції життєво необхідним елементом для висвітлення пресою інформації щодо судового провадження. У цьому зв'язку Суд звернув увагу, що зали судових засідань розроблені зазвичай таким чином, щоб не лише забезпечувати прозорість провадження, а й уникати ситуацій, коли хід провадження порушується чи перебуває під впливом присутніх в залі членів громадськості. Пряма трансляція судового засідання може змінити його характеристики, створити додатковий тиск на учасників і навіть змінити манеру їх поведінки, перешкоджаючи справедливому чиненню правосуддя. Пряма трансляції надасть можливість журналістам вибирати інформацію, яку подавати громадськості у спосіб, що відрізняється від письмових ЗМІ. Врешті решт національні суди більш компетентні у вирішенні питання щодо того, чи дозволяти у певній справі пряму трансляцію. Презумпція щодо недопустимості прямої трансляції в національному законодавстві сама по собі не піднімає питання за статтею 10 Конвенції. Суд також звернув увагу, що така заборона поширювалася на всі ЗМІ, а не вибірково щодо компанії заявника, а також, що з огляду на резонанс процесу було вжито достатніх заходів для забезпечення адекватного висвітлення його ходу (зокрема пряма трансляція с/з в окремому залі для преси). Таким чином Суд визнав скарги заявника необґрунтованими.

У справі «Кудер та Ашет Філіпачі Асосьє проти Франції», Суд зазначив, що стаття про позашлюбну дитину принца Альберта була подана у **формі** інтерв'ю з матір'ю дитини. Таким чином, журналісти просто передавали слова іншої особи, а саме: матері дитини. Форма викладу була такою, що читачі могли чітко відрізнити, що було фактом, а що - результатом суб'єктивного сприйняття подій, думками чи почуттями матері. Стаття не містила відомостей, що підривали б репутацію принца, чи викликали почуття неповаги до нього. Виклад та подача матеріалу за допомогою заголовків, підзаголовків, фотографій та коментарів до них не спотворювали змісту інформації, а були скоріше ілюстрацією та відтворенням її змісту. Фотографії (принц з сином), які супроводжували статтю були безпосередньо пов'язані з її змістом та додавали правдоподібності фактам, викладеним у статті (Суд також звернув увагу, що інших доказів батьківства принца у матері не було). Також наведені в публікації фотографії не були дифамаційними, принизливими чи образливими (див. повну фабулу справи вище).

Цікавою у цьому контексті є згадувана вище справа «Ньюз Ферлаг ГмБХ та КоюЛГ проти Австрії». У ній національними судами було заборонено публікувати фото, якими супроводжувалася стаття щодо одного кримінального провадження. Суд визнав заборону такою, що порушує права редакції, гарантовані статтею 10 Конвенції, з огляду на те, що суди «обмежили вибір редакції щодо презентації матеріалу» (див. фабулу справи вище).

Інформація, яка подається журналістами повинна стосуватися теми, яка становить публічний інтерес, вона повинна також бути **необхідною для розкриття такої теми**. Така необхідність повинна зважуватися супроти серйозності втручання в право особи на повагу до приватного життя. В іншому випадку можна би було, користуючись тим, що певна тема є суспільно значимою, розкривати такі деталі приватного життя особи, які хоч і пов'язані з темою, але не є необхідними для її якісного висвітлення і несуть більше втручання в право особи на повагу до приватного життя, аніж реальне задоволення права громадськості на отримання інформації. Таким чином, не можна чітко сказати, що певна інформація є за будь-яких умов закритою. Доцільність оприлюднення певних відомостей щодо життя особи повністю залежить від обставин конкретної ситуації. Так, інколи допустимим вважається і розголошення інформації, яка зазвичай носить суто приватний характер, наприклад щодо народження дітей, відпочинку та дозвілля. Вагомим у даному випадку є те, наскільки така інформація важлива з точки зору публічного інтересу.

Публікація списків призовників²²

Фабула: в жовтні 2015 р., Верховинський районним військовим комісаріатом Івано-Франківської області було опубліковано списки призовників, які проживають в межах Верховинського району і «котрі зобов'язані з'явитися до призовної ділянки для вивчення їх особистості». Були опубліковані такі персональні дані, як ПІБ, дата народження, населений пункт, в якому проживають особи.

Публікація цих списків априорі не може вважатися належним сповіщенням призовників (необхідним є особисте вручення запрошення у військкомат або-ж повістка), тому не є виправданим з цієї точки зору. Оскільки призовники є приватними особами, то публікація цих персональних даних, становить надмірне втручання в їхнє особисте життя. Також, поширення такої інформації могло викликати підозру, що ці особи ухиляються від призову і підірвати їх честь та ділову репутацію. Нарешті, представники сепаратистських та терористичних угруповань могли сприйняти ці списки як підтвердження участі цих осіб в АТО та бойових діях і створювати загрозу їх та їх родичів життю, здоров'ю та майну.

У згаданій вище справі «М.Дж.Н. Лімітед проти Об'єднаного Королівства»

²² <http://firtka.if.ua/?action=show&id=89055>

Суд вказав, що публікація статті, в якій розкривалася інформація щодо проходження лікування від наркозалежності відомою моделлю, як до того активно заперечувала факт вживання наркотиків був предметом зацікавлення громадськості. Висвітлення ж деталей щодо стану її здоров'я, процесу лікування та місця лікувального закладу хоч і стосувалися теми та не були необхідними для її якісного розкриття. Навіть якщо вони і стосувалися теми, то шкода від їх оприлюднення була набагато більшою від користі.

Схожий підхід було застосовано у справі «Алкая проти Туреччини», де в публікації про пограбування, було оприлюднено домашню адресу, що, за висновком Суду не робило суттєвого внеску в розкриття теми, що була предметом зацікавлення, однак суттєво втручалось в права особи на повагу до її приватного життя.

Справа «Алкая проти Туреччини» (*Alkaya v. Turkey*), 2012 р.

Фабула справи: *домівку заявниці, відомої актриси, було пограбовано. Інформацію про дане пограбування було висвітлено у національній щоденній газеті. Стаття містила, серед іншого інформацію щодо місця проживання заявниці, а саме: назву вулиці, номер будинку та квартири. У зв'язку з оприлюдненням вказаної інформації заявниця звернулася з позовом до редакції вказаної газети. Однак, судами було відмовлено в задоволенні її позову.*

Рішення Суду: Суд вказав, що вибір місця проживання є приватною справою і свобода його вибору є невід'ємною частиною особистої автономії особи, яка захищається статтею 8 Конвенції. Інформація щодо місця проживання особи є її персональними даними, інформацією щодо приватного її життя і, як така, потрапляє під захист, який йому надається. Держава повинна забезпечувати дотримання справедливого балансу між повагою до приватного життя особи та правом на свободу висловлювання поглядів, гарантованого статтю 10 Конвенції. Ключову роль при вирішенні даного питання відіграє те, наскільки вагомим є внесок оприлюдненої інформації в дискусію щодо питання, яке є предметом зацікавлення громадськості. Суд зауважив, що заявниця не намагалася оскаржити оприлюднення інформації щодо пограбування її квартири. Предметом її скарги був лише сам факт розкриття інформації щодо місця її проживання. У справі не було жодних доказів, що обґрунтовували б підтверджену інтересом громадськості доцільність в розкритті адреси заявниці без її згоди. Національні суди не зважили конкуруючих інтересів. Натомість, стверджуючи, що розкриття адреси не могло порушити права заявниці, вони просто послалися на той факт, що вона була відомою особистістю. Вони також не взяли до уваги негативних наслідків розкриття вказаної інформації, які мали місце вже через кілька днів після пограбування квартири, незважаючи на те, що заявниця скаржилася на неналежну поведінку осіб, які ходили біля її будинку, та підсилене почуття незахищеності, яке з'явилося внаслідок цього. Таким чином, судами не було належним чином забезпечено захисту приватного життя заявниці. У цій справі Суд присудив заявниці 7,500 євро справедливої сатисфакції.

Ця справа цікава також іншою аргументацією Суду, який, констатувавши порушення права заявниці на повагу до приватного життя, взяв до уваги **негативні наслідки**, які настали для заявниці, внаслідок оприлюднення інформації про її адресу (появу біля будинку невідомих осіб тощо), що, як висловився Суд, підсилювали у заявниці почуття незахищеності.

Загалом у цій та і в інших справах Суд неодноразово зазначав, що, **журналісти повинні, за можливості, брати до уваги можливий вплив інформації та фотографій, які мають бути опубліковані, ще до їх поширення**. Певні аспекти приватного та особистого життя підлягають особливо ретельному захисту за ст. 8 Європейської Конвенції, а відтак вимагають від журналістів особливої обережності під час їх висвітлення.

У згаданій вище справі «*М.Дж.Н. Лімітед проти Об'єданого Королівства*» Суд зазначив, що оприлюднення журналістами деталей проходження моделлю лікування від наркозалежності, а також адреси центру, де воно проходило, могло серйозно вплинути на ефективність лікування і було сильним стресом для моделі, яка проходила лікування²³.

7. Тяжкість санкції, застосованої щодо журналіста чи видавця.

Даний критерій має вагомe значення виключно в ході вирішення справ національними судами та подальшого розгляду Європейським судом з прав людини. Відтак, видається недоцільним його розгляд у даному посібнику.

---

²³ Див. вищезгадану справу «*М.Дж.Н. Лімітед та інші проти Об'єданого Королівства*».

Висновки

Підсумовуючи, слід зазначити, що критеріями, вказаними у розділі III медіа повинні керуватися у своїй діяльності, при публікації інформації, що містить персональні дані в умовах конфлікту. Їхнє дотримання є запорукою виникнення ситуацій, коли висвітлення тих чи інших подій призводить до надмірного втручання в право осіб на захист їх персональних даних, створює загрозу їх життю, здоров'ю, майну тощо.

З огляду на ті прецеденти, які було наведено в ході даного дослідження, а також факти поширення персональних даних під час конфлікту на сході України, актуальність дотримання цих стандартів є безумовною.

Також, беручи до уваги зазначені критерії можна з високою долею ймовірності стверджувати, що багато випадків оприлюднення інформації щодо конфлікту на Сході України становили порушення прав осіб, яких вони стосувалася на захист персональних даних. Журналісти та редакції медіа, які висвітлювали вказану інформацію часто неправильно зважили право громадськості мати доступ до інформації щодо подій в зоні АТО та право конкретних осіб на захист їх приватного життя, що могло, в подальшому, створювати надмірні ризики для їхньої безпеки та безпеки їх рідних.

Так, багато публікацій, які стосувалися, наприклад, розшуку та притягнення до відповідальності осіб, що, нібито, підривають основи національної державності, такі щодо осіб, беруть участь в мітингах антидержавного спрямування, підозрюються в ухиленні від виконання військового обов'язку чи дезертирстві та ін. піднімають проблематику, яка є предметом публічного інтересу. Безумовно, що боротьба з тероризмом, сепаратизмом та іншими видами антидержавної діяльності, виконання мобілізаційних планів в час, коли держава є в стані фактичної війни, є особливо резонансними питаннями.

Однак, особи, яких така інформація стосувалися є звичайними приватними особами, які зазвичай жодного разу до того не потрапляли в поле зору преси. Інформація про них, яка оприлюднюється, зазвичай носить особливо чутливий характер, оскільки мова йде про стверджувану причетність до злочину, що довести можна винятково в судовому порядку. Така інформація відповідно суттєво впливає на репутацію такої особи і за певних умов може призвести до погіршення відносин з близькими або й навіть нести загрозу здоров'ю такої особи з огляду на можливі спроби помсти.

При цьому дуже часто така інформація є неперевіреною. Навіть якщо вона і відповідає дійсності, то спосіб її подачі є неправильним, оскільки часто осіб, які були лише затримані чи, місцеперебування яких не встановлено, називають терористами, сепаратистами, зрадниками чи дезертирами з одночасною публікацією їхніх персональних даних.

Більш того, розкриття вказаних проблемних тем (дезертирства, боротьби з

тероризмом та сепаратизмом та ін.) зазвичай не потребує висвітлення нічиїх персональних даних.

Відтак, оприлюднення такої інформації є свідченням того, що не було здійснено вказане співвідношення права особи на повагу до приватного життя та права на свободу висловлювання поглядів. І дуже часто, суспільний інтерес може полягати саме в непоширенні персональних даних таких осіб, до належної перевірки всіх обставин (фактчекингу). І на медіа, враховуючи їхню важливу соціальну комунікаційну функцію в суспільстві, лежить особлива відповідальність за недопущення та попередження таких фактів порушення стандартів захисту персональних даних.

Додаток І. Узагальнення позицій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо порушень законодавства України про захист персональних даних в діяльності медіа при висвітленні конфлікту на Сході України

Відповідно до частини першої ст. 22 Закону України «Про захист персональних даних», контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних здійснює Уповноважений Верховної Ради з прав людини. Протягом 2014-2016 рр. до Секретаріату Уповноваженого неодноразово надходили скарги стосовно поширення медіа персональних даних різних категорій осіб (напр., призовників, учасників бойових дій тощо), що порушує законодавство України про захист персональних даних при висвітленні конфлікту на Сході України.

В рамках цього курсу не має можливості розглянути усі ці факти, але одними з найбільш показових є факти поширення персональних даних призовників з Волинської області місцевими електронними ЗМІ за вказівкою обласного військкомату під час шостої хвили мобілізації влітку 2015 р. та поширення персональних даних представників організації «Правий сектор» у вересні 2015 р. (див. Додатки).

Узагальнення позиції Уповноваженого в обох випадках дозволяє зробити кілька основних висновків, які застосовуються ним при реагуванні на факти поширення медіа персональних даних в умовах конфлікту, зокрема:

1. Уповноважений розглядає такі факти крізь призму двох статей Конституції України: ст. 34, яка гарантує свободу вираження поглядів, в т.ч. поширення інформації, яка містить персональні дані, та ст. 32, яка гарантує право на повагу до приватного та сімейного життя. В роз'ясненнях підкреслюється, що на практиці (в т.ч. в ході медіа-діяльності), між цими статтями можуть виникати конфлікти, зокрема через публікацію інформації, що містить персональні дані третіх осіб, а також аналізується співвідношення цих статей із врахуванням конкретних обставин справи. Основним критерієм, в цьому випадку, розглядається чи потенційна шкода від поширення такої інформації, не переважає право громадськості знати цю інформацію.

2.3 позиції Уповноваженого впливає, що навіть у цьому випадку (в умовах конфлікту), будь-який попередній контроль публікацій, що містять персональні дані третіх осіб був-би неприпустимим з точки зору свободи вираження поглядів. Він чітко наголошує, що прийняття рішення про публікацію інформації, що містить персональні дані третіх осіб покладається винятково на журналіста. Водночас це не применшує для журналістів доцільність аналізу допустимості публікації інформації, що містить персональні дані третіх осіб відповідно до законодавства України, а також

відповідальності за поширення цих даних, в разі, якщо воно буде визнане таким, що порушує законодавство України.

3. Під інформацією, що містить персональні дані третіх осіб, Уповноважений розглядає як публікацію самих персональних даних третіх осіб (ПІБ, місця проживання тощо), так і поширення документів, в яких вони містяться (напр., довідки за кримінальним провадженням). Це має особливе значення при висвітленні конфліктів, оскільки в такому разі серед журналістських джерел є велика кількість офіційних документів, які містять такі персональні дані, і це унеможливорює трактування, що поширюються не персональні дані, а документи, які їх містять.

4. Поширення персональних даних третіх осіб з боку медіа, в трактуванні Уповноваженого, є їх незаконною обробкою, за яку передбачається настання адміністративної відповідальності відповідно до ст. 188³⁸-188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

5. Уповноважений може вимагати надання інформації про особу, яка надала для розміщення персональні дані третіх осіб або ж документи, що їх містять, в разі, якщо вони були надані офіційними представниками органів державної влади. Щоправда, в цьому випадку, не до кінця зрозумілим є позиція Уповноваженого, в разі, якщо такі дані були б надані приватними особами або організаціями та співвідношення такої вимоги із захистом журналістських джерел.

6. В разі встановлення факту незаконного поширення персональних даних третіх осіб з боку ЗМІ, Уповноважений вимагає вилучення з публікації саме персональних даних та документів, що їх містять, а не самої публікації. Така позиція є вірною та відповідає існуючим стандартам свободи вираження поглядів.

7. Як свідчить позиція Уповноваженого, навіть у випадку, якщо поширення персональних даних третіх осіб через медіа, розглядається як виконання вимог закону (напр., у випадку списків призовників Волинської області – покращення заходів з оповіщення військовозобов'язаних), то таке поширення повинне здійснюватися винятково із врахуванням законодавства України про захист персональних даних. Тобто за будь-яких обставин, норми, що регулюють захист персональних даних є спеціальними щодо норм, що регулюють правовідносини, в яких можуть використовуватися персональні дані в тих чи інших цілях.

Додаток II. Оцінка поширення в медіа публікації Служби Безпеки України персональних даних колишніх співробітників, які зрадили присязі з точки зору стандартів діяльності медіа та захисту персональних даних

25 березня, в День Служби Безпеки України, на офіційному YouTube каналі СБУ було опубліковано відеоролик в якому містили відео- та фотоматеріали та в титрах зазначалися прізвища, імена та по-батькові кількох десятків колишніх співробітників СБУ, які працювали в структурних підрозділах СБУ в АР Крим. В титрах на початку відео, також було вказано, що ці співробітники: «зрадили військовій присязі і перейшли на бік ворога», тобто після початку тимчасової окупації Криму залишилися на тимчасово окупованій території.

Наступного дня, 26 березня 2016 р. офіційній веб-сторінці Служби Безпеки України було опубліковано «Список колишніх співробітників Служби Безпеки України, які зрадили присязі і перейшли на бік ворога з управління (з дислокацією в м. Сімферополь АР Крим) ЦСО «А» СБ України». В списку містилися персональні дані 1391 військовослужбовця СБУ (прізвища, ім'я та по-батькові, військове звання, посади, структурні підрозділи, номери військових частин та ін.), які проходили службу в структурних підрозділах СБУ на території АР Крим і після окупації Криму з боку Російської Федерації порушили присягу і не виконали наказ про повернення на територію материкової України.

Об'єм персональних даних, який було поширено, дозволяє в повній мірі ідентифікувати цих осіб.

І відеоролик, і списки з персональними даними були широко поширені електронними ЗМІ. Не коментуючи дії СБУ та їх доцільність з точки зору національної безпеки (які можуть виправдовуватися, напр., попередженням подальших порушень військової присяги працівниками СБУ, морально-психологічним тиском на зрадників тощо), поширення цих персональних даних в ЗМІ (демонстрація відеоролику, передрук списків тощо), не відповідає принципам захисту персональних даних в діяльності медіа в умовах конфлікту.

Попри те, що мотив публікації цієї інформації з боку СБУ та подальшого поширення її в медіа, може бути виправданий патріотичними мотивами та не заперечуючи, що невиконання наказів і порушення присяги є злочином проти національної безпеки України, поширення такого об'єму персональних даних є надмірним і невиправданим. В цьому випадку, варто було б обмежитися публікацією загальної інформації та статистики.

Слід розуміти, що поширення цих персональних даних в медіа створює загрозу життю, здоров'ю та діловій репутації не тільки осіб, які містяться у згаданих матеріалах. Зокрема, в цих осіб можуть проживати родичі на материковій частині України, які так само засуджують їхні дії та, навіть, можуть підтримувати боротьбу з агресією проти України, проходити службу в зоні АТО тощо. Водночас, після публікації такої інформації, вони можуть бути піддані остракізму, зіткнутися з труднощами в професійному та особистому житті, зростають ризики загрози їхньому життю та здоров'ю з мотивів помсти за дії родичів.

Крім того, виникають питання і до підтвердженості та перевіреності цієї інформації, зокрема, частині твердження, що ці особи «перейшли на бік ворога». Очевидно, що цей висновок ґрунтується на тому, що ці особи не повернулися до України, але це зовсім не означає, що вони продовжують службу в структурах Федеральної Служби Безпеки чи інших силових підрозділах Російської Федерації на території Криму. Обставини, які змусили їх залишитися хоч і складають, за будь-яких обставин, порушення присяги, можуть не мати нічого спільного із державною зрадою і бути обумовлені сімейними, матеріальними чи іншими причинами.

Суспільна необхідність в поширенні такої інформації, за цих обставин, є практично відсутньою. Водночас, якби поширення цієї інформації відбувалося в рамках оголошення цих осіб в розшук, в порядку передбаченому законодавством України та публікація була б здійснена СБУ таким чином, то її поширення не порушувало б засади захисту персональних даних в діяльності медіа в умовах конфлікту.

Тому поширення цих персональних даних є порушенням засад захисту персональних даних в діяльності медіа в умовах конфлікту.

